

op de helft van het boek komt het huwelijk in 't zicht, waarvan de eerste helft de motiveering der dan beginnende gebeurtenissen behelst. In de teekening der figuren van Seerp en Cunera is de schrijfster, evenals in die van de nevenfiguren (die echter in de eerste helft van het verhaal de hoofdrol spelen in het echtscheidingsvraagstuk), ook ditmaal weer zeer gelukkig geweest, en bekend is, dat haar dialogen boeiend, pakkend en bijna zonder onderscheid natuurlijk zijn.

Van meer belang is de geestelijke kant van dezen tijdroman. Zou de schoonheid van het Christelijk huwelijk niet alleen spreken tot hen, die er den zegen van ervaren, dan moest de armoede van het buiten Hem omgaande huwelijk aannemelijk gemaakt worden. Daarin te zijn geslaagd, is een der mooiste kanten van haar roman. Dan de ontwikkeling der dingen in het huwelijk van Seerp en Cunera, zoowel in verband met hun voortreffelijk geteekende karakters als met de invloeden, die door beroep en neiging respectievelijk bij man en vrouw op de harmonie inwerken. Vooral trof mij de volledigheid in de teekening van het proces, dat door-gemaakt moest worden, zou er sprake zijn van een *geslaagde* bedevaart. Ik reken daartoe inzonderheid de houding van Seerp, na zijn crisis, waarbij hij inziet, „niet te mogen volstaan met de verzoening met den gekruisten, maar te moeten voortgaan met den gestorven Heiland.”

Ook moet ik wijzen op de groote verdienste van dit boek, dat in het midden van dezen tijd staat, de taal van dezen tijd en de kinderen van dezen tijd verstaat, en daarom ook zoo aantrekkelijk is in den vorm, waarin het uiterst belangrijke vraagstuk van het huwelijk wordt behandeld. Het kan niet ontkend worden, dat het z.g. moderne huwelijk zijn valen afglans hier en daar in de Christelijke samenleving vertoont. Daartegen kan geen wapen te scherp geslepen worden.

Welnu, *dit* wapen, het mooie en zij het, door God gezegende boek van Mevrouw Van Hoogstraten-Schoch, is niet een scherp, maar een geducht wapen, omdat het positief geluk teekent tegenover den onvrede — en erger — van het mislukte huwelijk. Dat geluk is niet het resultaat van een tooverdrank, ook niet een onbereikbaar ideaal, doch het ligt binnen de sfeer, waar Christus als Middelaar en als Koning heerscht. Die sfeer is geen afgesloten terrein; ook deze roman draagt het Evangelie der liefde uit tot allen, die in hun huwelijksleven plaats hebben voor de gedachte aan een bedevaart, een bedevaart van het land van de dienstbaarheid der zonde uit naar dat van de vrijheid der kinderen Gods, die immers de schoonste gebondenheid, ook met menschen, is.

Ik hoop van harte, dat „De Lange Weg,” evenals „Gouden Teugels,” vele herdrukken beleven mag. Het is dat ten volle waard, en het zou bewijzen, dat een ernstig tijdwoord in een aangenamen vorm gehoor vindt in breeden kring. Naar die mate zal het ten zegen kunnen zijn.

V. D. M.

PEPER EN ZOUT

Sigaretten.

Wat een bedrag aan sigaretten weet Neerlands rooker om te zetten in nutteloozen rook en asch en schade voor zijn eigen kas. Hier eischt de plicht der soberheid, dat men z'n rookhartstocht bestrijdt.

H. W. A.

GEDACHTEN

Laten we trachten niets te doen, waardoor wij onze medemenschen verdriet en pijn aandoen.

☞ ☞

Niemand schat hoog genoeg wat hij zijn kan, niemand laag genoeg wat hij is.

☞ ☞

Verander uw zorgen in gebed.

☞

Prof. J. H. GUNNING Jr.

☞

☞

1829 — 20 Mei — 1929

DE RIJKBEGAAFDE, HOOGBEGENADIGDE man, wiens naam boven dit stuk geschreven staat, verdient, nu de gemeente van Christus in ons land herdenkt, dat hij een eeuw geleden het levenslicht aanschouwde, op dieper en breeder wijze gehuldigd te worden dan mijn pen zulks vermag. Maar daar ik er mij van verzekerd houd, dat zulks zal geschieden, mogen hier enkele losse herinneringen, met erbieid en dankbaarheid neergeschreven, een plaats vinden.

Toen ik ongeveer 16 jaar oud was, hoorde ik Gunning's naam; het was in Nijmegen, waar hij een lezing zou houden. Nog zie ik zijn portret staan voor het winkelraam der firma Ten Hoet, en hoor nog een onzer onderwijzers met geestdrift over hem spreken.

Het was een der goede gewoonten van de bekende Christelijke Normaalschool op den Klokkenberg, dat de leerlingen de winterlezingen bezochten. Zoo hoorden wij o. a. Beets, Ten Kate, Ds. H. Pierson, Allard Pierson, Bronsveld, Schaepman, Van Dijk (toen nog predikant te Arnhem), den jongen Gunning (toen predikant te Bennebroek) en ook zijn vader, destijds kerkelijk hoogleraar te Amsterdam. (sinds 1882.)

Die lezingen gingen wel eens over onze jonge hoofden heen, maar dat was niet erg; zij wekten althans in ons het levendig besef, dat er hoogere en diepere dingen waren, dan die, waarmede wij ons gewoonlijk bezighielden; zij gaven nieuwe indrukken, wijder uitzichten; zij brachten ons, al was het nog maar zeer oppervlakkig, in aanraking met mannen, die op het gebied van kunst, wijsbegeerte of godgeleerdheid iets te zeggen hadden.

Als ik mij goed herinner, heb ik daar in Nijmegen Prof. Gunning hooren spreken over het Huisgezin in den Germaanschen zin van het woord, en over Rome, van het Forum uit beschouwd. Het eerste onderwerp lag eenigszins binnen, het laatste grootendeels buiten den kring onzer gedachten, maar van beide lezingen namen wij toch wel iets mede. En onder datgene, wat wij medenamen, was ja ook wel het bijkomstige, dat de spreker niet begon met: Dames en Heeren, maar met: Mevrouwen en mijne Heeren; doch was zeker een der kostelijkste dingen: de herinnering aan een edele, vrome, loutere persoonlijkheid.

Wie kon Gunning hooren, zonder onder den indruk te komen? Als men naar hem luisterde, en zijn gelaat zag, leerde men het woord wijding verstaan. Welk een eigenaardige mengeling van ernst en vriendelijkheid, van hoogheid en eenvoud. En treffend was, dat Gunning nooit vergat, een enkel woord apart tot de jongeren onder zijn gehoor te richten. Vooral daardoor bleef zijn stem langer dan die van anderen bij ons naklinken, en vergaten wij nimmer, wat een zijner leerlingen eens noemde: zijn opwaarts strevend gebaar.

☞

Maar wij deden toen op onze wijze ook al een beetje aan politiek, en werden in beroering gebracht door de vóór en na 1886 zoo sterke deining van de wateren van het kerkelijk leven. Zoo kan ik mij nog eenigszins te binnen brengen, met welke gevoelens ik in de Standaard het artikel van Kuiper las, getiteld: „De heelen en de halven;” waarin de ethischen buiten het volk Gods geplaatst werden. Door mijn opvoeding had het woord „ethischen” voor mij een ietwat verdachten klank, en de wijze, waarop Kuiper I Joh. 2 : 19 (zij zijn uit ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet; want indien zij uit ons geweest waren, zoo zouden zij met ons gebleven zijn) wist toe te passen op de stroomingen dier dagen, had voor jonge, onervaren harten iets zeer pakkends; maar tegenover dat afsnijdend betoog stond voor mijn oog met afwijzende handbeweging Prof. Gunning.

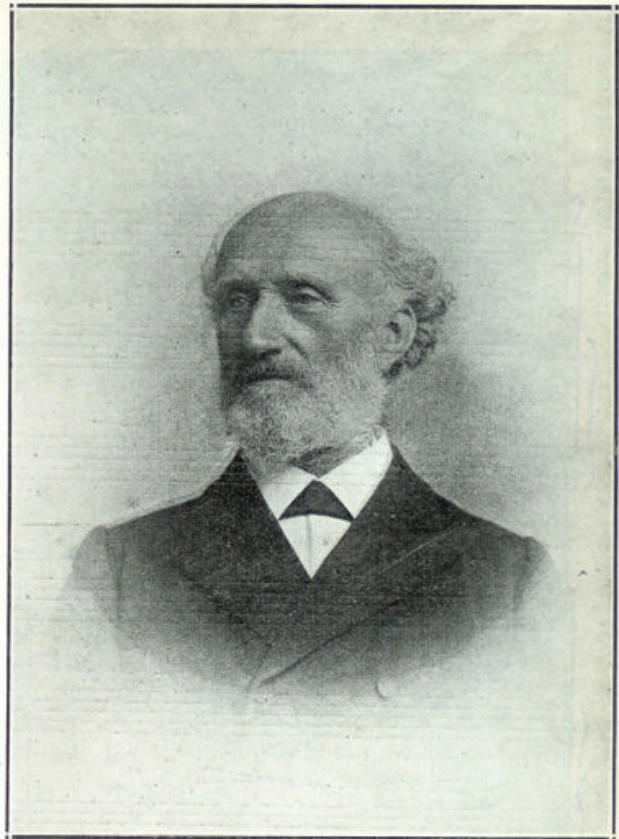
Enkele jaren later kreeg ik zijn boekje: De Profeten in Israël, reeds in 1872 geschreven, in handen; en nog altijd bezit ik het excerpt, dat ik daaruit maakte, mij dierbaar, omdat mede door Gunning de Godsgezanten van het oude Israël levende personen voor mij geworden zijn.

Met een zekere jaloerschheid hoorden wij in onzen studententijd de Leidenaars spreken over Prof. Gunning, die in 1889 uit Amsterdam naar de Sleutelstad gegaan was. Ik wil niets te kort doen aan de toenmalige Utrechtsche hoogleeraren, die allen met groote belangstelling en met echte vriendelijkheid het werken en streven hunner leerlingen volgden; maar Gunning had iets van een profeet, en tegelijk iets van een kerkvader, waardoor haast ieder zijner discipelen een onuitwischbaren indruk van hem ontving.

Nadat Gunning in 1899 zijn arbeid als hoogleeraar wegens het bereiken van den 70-jarigen leeftijd had moeten opgeven, heeft hij weer op andere wijze nogmaals aan velen een stoot, echter ook aan velen aanstoot gegeven door zijn kloekmoedig optreden met Dr. Hoedemaker voor de reorganisatie der Hervormde Kerk. Wars van alle individualisme en subjectivisme, had Gunning altijd de beteekenis van Kerk en Belijdenis diep gevoeld, maar ook altijd gevreesd, dat een verandering in de organisatie van 1816 zou voeren tot uitbanning van hen, die niet in een bepaalden zin „gereformeerd” genoemd konden worden. Maar toen hij te Leiden te midden van moderne collega's zich een eenling, een eenzame voelde, was hij gaan verlangen naar geestelijk samenleven, en werd de organisatie der kerk voor hem een zaak van gewicht, omdat het Woord Gods over de bestaande geschillen uitspraak moest kunnen doen.

Al brachten de moeilijkheden van het kerkelijk leven er hem haast toe, om over te gaan tot de Apostolischen, hij bleef toch waar hij was, omdat hij daarin Gods leiding erkende. Maar ook bij zijn aandringen op reorganisatie bleven de „Apostolische” gedachten, bleef het verlangen naar de eenheid en ongedeeldheid der kerk in hem doorwerken.

In die laatste periode van zijn leven heeft Gunning die reeks van brochures geschreven, waardoor hij wel enkelen van zich vervreemde, maar tal van jongeren de oogen opende voor de kerkelijke misstanden. Anderen mogen beoordeelen, in hoeverre er tegenspraak is tusschen de gedachten, die Gunning in deze brochures ontwikkelt, en die, vroeger door hem geüit, maar ik geloof, dat vele zijner leerlingen zich vaak wat al te gemakkelijk afgemaakt hebben van wat hun leermeester in de afsluitende jaren zijns levens met zooveel ernst getuigde.

Prof. Dr. J. H. GUNNING Jr.

Een der laatste malen, dat ik Gunning zag, was in 1900, toen hij Dr. Van Nes als predikant in Den Haag bevestigde. Ik was, om enkele handschriften aan de Koninklijke Bibliotheek na te zien, in de residentie, maar kreeg zoo ongezoekt de gelegenheid, Gunning nog eens te beluisteren, nu als prediker. Bedriegt mijn geheugen mij niet, dan was de tekst der predikatie Ef. 1 : 10 over Gods voornemen, om in de bedeeeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen in Christus.

Ieder, die ooit iets van Gunning gelezen heeft, begrijpt, dat hij bij de uitlegging van zulk een Schriftwoord in zijn volle kracht was. Weer zie ik de machtige beweging zijner armen, toen hij het had over dat „alles tot één vergaderen in Christus.” Tot één vergaderen, had de prediker daarvoor niet gearbeid? Weer hoor ik hem zeggen, hoe de grondtekst spreekt van alles onder één hoofd samenvatten.

Den 21^{en} Februari 1905 is Gunning te Arnhem ontslapen. Haast al een kwart eeuw is na zijn verscheiden heengespoed, maar hij is nog niet vergeten. Soms lijkt het wel, alsof de toekomst zijn nagedachtenis eerder zal verlevendigen dan vervagen. Enkele jaren geleden verscheen het groote werk: Leven en Werken van Prof. Gunning; in 1926 de dissertatie van Dr. Semmelink over Gunnings ontwikkelingsgang en beginselen. Maar daarmee is nog niet de blijvende beteekenis van dezen geestelijken heros in het volle licht gesteld. Hij heeft ook thans nog iets te zeggen, omdat, gelijk Groen van Prinsterer van zichzelf zeide: Geen staatsman maar Evangeliebelijder, ook van Gunning getuigd mag worden: Geen theoloog, geen wijsgeer, geen geleerde in de eerste plaats, maar een geloovige!

DR. A. TROELSTRA